

PRZEDMIOTOWE ZASADY OCENIANIA Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

NA OCENĘ Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE SKŁADAJĄ SIĘ:

- wiedza merytoryczna
- umiejętności umożliwiające wykorzystanie nabytej wiedzy w praktyce
- konstrukcja pracy pisemnej
- umiejętność powiązania wiadomości i stosowania wiedzy w nowych sytuacjach poznawczych
- aktywność na lekcji oraz w pracy pozalekcyjnej

OGÓLNE KRYTERIA STOPNI SZKOLNYCH

	Wiedza	Umiejętności	Postawy
Dopuszczający	Uczeń spełnia wymagania konieczne	Uczeń potrafi wykonać większość zadań praktycznych (np. wyszukać potrzebną informację, przygotować prostą prezentację), dodatkowo nie sprawia mu kłopotu stosowanie posiadanej wiedzy do jej opisu.	Uczeń sam nie przejawia nadmiernej aktywności, ale wykonuje większość zadań zleconych przez nauczyciela.
Dostateczny	Uczeń spełnia wymagania konieczne a ponadto dokonuje selekcji i porównania poznanych zjawisk	Uczeń nie tylko potrafi opisowo przedstawiać posiadaną wiedzę, ale stosuje bardziej skomplikowane operacje umysłowe, takie jak: porównywanie i rozpoznawanie faktów, wyciąganie prostych wniosków. Ponadto wypełnia według wzoru druki urzędowe.	Uczeń wykazuje się przeciętną aktywnością, bierze jednak udział w projektach klasowych i sumiennie wykonuje przydzielone mu zadania.
Dobry	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto wykazuje zainteresowanie omawianą na zajęciach problematyką	Uczeń potrafi przygotować pisma o charakterze oficjalnym, wychodzące poza schematyczne wzory a ponadto potrafi analitycznie i syntetycznie wykorzystywać posiadaną wiedzę	Uczeń przejawia dużą aktywność, często inicjuje różne przedsięwzięcia, a ponadto podejmuje się działań wykraczających poza zaangażowanie klasy, do której przynależy.
Bardzo dobry	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto umie ocenić	Uczeń nie tylko poprawnie wykorzystuje zdobytą wiedzę do przeprowadzania pogłębionych analiz i syntez, ale potrafi formułować	Uczeń wykazuje się dojrzałą postawą obywatelską, jest bardzo aktywny na różnych polach działalności społecznej, przy czym jego aktywność wykracza poza

	otaczającą rzeczywistość społeczno-polityczną zgodnie z przyjętymi kryteriami.	dojrzałe oceny, dobrze argumentować swoje racje i celnie ripostować podczas dyskusji lub debaty.	ramy szkoły, do której uczęszcza.
Celujący	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem.	Uczeń osiągnął bardzo wysoki poziom rozwoju intelektualnego, co przejawia się m.in. w próbach samodzielnej interpretacji skomplikowanych problemów społecznych, politycznych lub prawnych.	Uczeń jest ponadprzeciętnie aktywny, zaangażowany w akcje społeczne i proobywatelskie, często przyjmuje rolę lidera społecznego.

Szczegółowe kryteria na poszczególne stopnie w załączniku.

FORMY OCENIANIA

Bieżące ocenianie obejmuje: dłuższe formy pisemne (testy, wypracowanie), krótkie formy pisemne- kartkówki- nie muszą wcześniej zapowiadane, odpowiedzi ustne obejmujące materiał działu aktualnie omawianego (3-5 ostatnich lekcji) oraz zadania domowe, karty pracy, referaty, „prasówka” - sprawdzanie znajomości aktualnych wydarzeń z kraju i ze świata, projekt edukacyjny, aktywność ucznia na lekcjach, udział w konkursach i olimpiadach.

1. Dłuższe formy pisemne

- dłuższe formy pisemne są obowiązkowe. Jeżeli z przyczyn losowych uczeń nie może napisać z całą klasą, to powinien to uczynić w terminie wyznaczonym przez nauczyciela. W razie ponownego nie przystąpienia ucznia do sprawdzianu decyzja o jego terminie/formie/warunkach jest w wyłącznej gestii nauczyciela.
- ocena z pracy klasowej może być poprawiona (jednokrotnie) przez ucznia w terminie uzgodnionym z nauczycielem, w ciągu 2 tygodni, ocenę wyższą niż niedostateczną uczeń ma prawo poprawiać tylko raz w semestrze.
- poprawa sprawdzianu możliwa jest tylko w przypadku, gdy uczeń pisał sprawdzian w pierwszym terminie (z wyjątkiem sytuacji szczególnych np. pobyt w szpitalu).
- kryteria oceniania prac pisemnych:
 - 0% - 34% ndst
 - 35% - 50% dop
 - 51% - 70% dst
 - 71% - 85% db
 - 86% - 99 bdb
 - Celujący 100%
- uczeń i jego rodzice (prawni opiekunowie) mają prawo wglądu do prac pisemnych w szkole, w obecności nauczyciela

2. **Odpytywanie „na plusy i minusy”** (oceniana może być aktywność na lekcji, zadania domowe, odpowiedzi ustne, obejmujące materiał działu aktualnie omawianego „prasówki”),
 Ustala się następujący sposób przeliczania ich na oceny:
 + + + +(bardzo dobry)
 + + + - (dobry)
 + + - - (dostateczny)
 + - - - (dopuszczający)
 - - - - (niedostateczny)
3. **Uczniowie mają prawo do zgłoszenia nieprzygotowania do lekcji** (1-2 godziny zajęć - jedno nieprzygotowanie, 3-4 godziny – 2 nieprzygotowania w semestrze), jest ono zgłaszane przed lekcją, nie ma wpływu na ocenę
4. W przypadku niesamodzielnej pracy (sprawdzianu, zadania domowego, referatu) uczeń może otrzymać ocenę niedostateczny bez możliwości poprawy.
5. **Oceny klasyfikacyjne semestralne oraz końcowe** ustala nauczyciel przedmiotu biorąc pod uwagę wszystkie oceny cząstkowe z następującymi wagami:

Lp.	Forma	Waga	uwagi
1	Sprawdzian	10	Kolor czerwony
2	Kartkówka , odpowiedź ustna	5- 6	
3	Zadanie domowe	2 – 3	
4	Ocena z plusów i minusów	3 - 5	
5	Referat/ Projekt edukacyjny	3- 5	
6.	Prasówka	4	
7	Praca w grupach, karty pracy	3 - 4	
8	Osiągnięcia w konkursach/ zawodach	7 – 20	
9	Zadania maturalne	6 – 7	fioletowy
10	Matura próbna	0	fioletowy
11	Poprawa oceny	150% wagi oceny poprawianej	Nie obowiązuje w przypadku , gdy uczeń ponownie napisał sprawdzian na ocenę niedostateczną .

. Tryb odwoławczy.

Uczeń ma możliwość poprawienia zaproponowanej przez nauczyciela oceny śródrocznej lub rocznej na warunkach zapisanych w statucie szkoły i PZO.

Wymagania programowe na poszczególne oceny – poziom podstawowy- klasa 1 (przygotowane na podstawie wymagań opracowanych przez wydawnictwo Nowa Era)

Wymagania podstawowe: oceny dopuszczająca i dostateczna

Wymagania ponadpodstawowe: oceny dobra, bardzo dobra, celująca

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Obywatel						
1. Obywatelstwo polskie i unijne	- istota obywatelstwa - nabywanie i uzyskiwanie obywatelstwa - obywatelstwo polskie - obywatelstwo unijne - obywatelstwo a narodowość - społeczeństwo obywatelskie - obywatelskie nieposłuszeństwo	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, społeczeństwo obywatelskie, państwo prawa, - wymienia dwa podstawowe sposoby nabywania obywatelstwa (prawo krwi, prawo ziemi) - wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i>	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, pluralizm polityczny, decentralizacja władzy państwowej - przedstawia sposób nabywania obywatelstwa w Polsce - wyjaśnia znaczenie posiadania obywatelstwa polskiego i unijnego, - wymienia i opisuje warunki rozwoju społeczeństwa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: nieposłuszeństwo obywatelskie - wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością - wymienia i opisuje inne niż prawo krwi i prawo ziemi sposoby uzyskania obywatelstwa - charakteryzuje sposób nadawania obywatelstwa polskiego i zrzekania się go - opisuje cechy charakterystyczne społeczeństwa obywatelskiego	Uczeń: - zna postać H.D. Thoreau - wyjaśnia znaczenie terminu: subsydiarność - wskazuje uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego - wskazuje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa	Uczeń: - ocenia korzyści płynące z posiadania obywatelstwa, w tym obywatelstwa unijnego - ocenia, czy społeczeństwo polskie spełnia kryteria społeczeństwa obywatelskiego

			obywatelskiego	- wyjaśnia cele, przedstawia cechy charakterystyczne obywatelskiego nieposłuszeństwa		
2. Proces wyborczy	- relacje władza-obywatel - formy sprawowania władzy przez obywateli - rola wyborów we współczesnej demokracji - prawo wyborcze - cenzus wyborczy - przymiotniki wyborcze - charakterystyka wyborów w Polsce - referendum ogólnokrajowe i lokalne	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja pośrednia, demokracja bezpośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze - wskazuje różnice między demokracją pośrednią a bezpośrednią - określa cenzus wyborczy obowiązujący w Polsce	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: suwerenność narodu, prawo wyborcze, kodeks wyborczy, referendum - wyjaśnia rolę wyborów w państwie demokratycznym - wymienia przymiotniki wyborcze - wymienia rodzaje referendum przyjęte w prawodawstwie polskim	Uczeń: - charakteryzuje zasady przeprowadzania wyborów w Polsce - przedstawia zasady głosowania poza miejscem zamieszkania - charakteryzuje zasady przeprowadzania referendum lokalnego i ogólnokrajowego	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: uczestnictwo polityczne - wymienia formy partycypacji obywateli w życiu politycznym państwa	Uczeń: - ocenia znaczenie wyborów dla współczesnej demokracji
3. Życie publiczne	- życie publiczne - inicjatywa obywatelska - petycja, skarga i list otwarty - manifestacje,	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa obywatelska,	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: życie publiczne, skarga, zgromadzenie,	Uczeń: - wskazuje różnice między petycją, skargą i listem otwartym oraz wymienia	Uczeń: - opisuje przebieg procesu legislacyjnego obywatelskiego projektu ustawy	Uczeń: - ocenia wpływ aktywności obywatelskiej na kształtowanie się życia publicznego

	demonstracje i pikiety - strajki	petycja, list otwarty - pisze petycję według wzoru	strajk - opisuje zasady i sposób zalegalizowania zgromadzenia - wymienia cele i rodzaje strajku (ostrzegawczy, zakładowy)	elementy tych pism - wymienia i charakteryzuje inne niż ostrzegawczy i zakładowy formy strajku		
4. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	- administracja publiczna i jej struktura - administracja rządowa - administracja samorządowa - kompetencje urzędów w Polsce - podstawowe dokumenty współczesnego obywatela (dowód osobisty, paszport, prawo jazdy) - zasady rejestracji pojazdu	Uczeń: - wie, gdzie i w jaki sposób uzyskać dowód osobisty, paszport i prawo jazdy oraz zarejestrować pojazd - wypełnia wniosek o wydanie dowodu osobistego	Uczeń: - zna zasady prawidłowego wypełniania formularzy - wyjaśnia znaczenie terminów: administracja publiczna, administracja rządowa, administracja samorządowa - wymienia organy administracji publicznej w Polsce	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna - wyjaśnia, jaką funkcję pełni dowód osobisty	Uczeń: - charakteryzuje strukturę i zadania administracji rządowej i samorządowej - wymienia rodzaje paszportów i ich cechy charakterystyczne	Uczeń: - ocenia stopień znajomości procedur podejmowania decyzji administracyjnych - ocenia działalność urzędów w Polsce
5. Informacja publiczna i e-urząd	- informacja publiczna i jej charakterystyka - sposoby	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: informacja	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: urząd	Uczeń: - wyjaśnia sposób odwoływania się od decyzji urzędu	Uczeń: - wymienia przykłady spraw i opisuje sposób ich	Uczeń: - ocenia znaczenie dostępu do informacji

	udostępniania informacji publicznej - prawa obywatela wobec urzędu - skuteczne załatwianie sprawy - odwołanie od decyzji - Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej (ePUAP).	publiczna - wskazuje elementy składowe podania - pisze podanie	elektroniczny - opisuje cechy charakterystyczne informacji publicznej - wymienia sposoby udostępniania informacji publicznej - charakteryzuje prawa obywatela wobec rządu - wymienia ułatwienia, jakie niesie obywatelom e-urząd	- pisze odwołanie od decyzji urzędu	załatwiania za pośrednictwem ePUAP - wypełnia wnioski o udostępnienie informacji publicznej	publicznej dla funkcjonowanie demokratycznego społeczeństwa

Rozdział II: Prawo

1. Prawo i jego funkcje	- pojęcie i funkcje prawa - charakter i rodzaje norm społecznych - norma prawna a przepis prawny - prawo naturalne i pozytywne - praworządność - rodziny prawa - cechy systemu prawnego - zasady prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo, praworządność - wymienia rodzaje norm społecznych - wymienia postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, kultura prawna - opisuje rodzaje norm społecznych - charakteryzuje funkcje prawa - wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione - opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych - charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe - rozpoznaje części składowe normy prawnej - wskazuje różnice między prawem naturalnym a	Uczeń: - ocenia postawy obywateli wobec prawa - ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce

	- kultura prawna i postawy obywateli wobec prawa		prawa wywodzące się z prawa rzymskiego - charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa	- opisuje cechy systemu prawnego	pozytywnym	
2. Źródła i obszary prawa	- źródła prawa - źródła poznania prawa - hierarchia aktów prawnych w Polsce - prawo wspólnotowe jako źródło prawa w Polsce - podział prawa - stosowanie prawa	Uczeń: - wymienia źródła prawa obowiązujące w Polsce - przedstawia podział prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo wewnętrzne, prawo międzynarodowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne - opisuje podział prawa - opisuje etapy działalności prawnej	Uczeń: - charakteryzuje źródła prawa obowiązujące w Polsce i zna ich hierarchię - wymienia cechy charakterystyczne prawa wewnętrznego, międzynarodowego, publicznego, prywatnego, materialnego i formalnego	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: prawo wspólnotowe - rozróżnia i opisuje źródła prawa wspólnotowego - wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami prawa	Uczeń: - ocenia problem zależności między prawem unijnym a prawem polskim
3. Gałęzie prawa wewnętrznego	- gałęzie polskiego prawa wewnętrznego - prawo karne i jego zasady - prawo cywilne - prawo	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna - wymienia	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny	Uczeń: - opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym - wyjaśnia różnicę między zdolnością prawną a	Uczeń: - charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym - przedstawia	Uczeń: - ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce - ocenia problem zaost్రzenia kar za

	administracyjne - inne ważniejsze gałęzie prawa w Polsce i ich cechy charakterystyczne	rodzaje kar przewidzianych w polskim <i>Kodeksie karnym</i>	- wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	zdolnością do czynności prawnych - opisuje podział prawa cywilnego - charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady	najcięższe przestępstwa
4. Władza sądownicza w Polsce	- charakterystyka władzy sądowniczej - dwuinstancyjność sądownictwa - struktura władzy sądowniczej w Polsce - Krajowa Rada Sądownictwa - Sąd Najwyższy - sądy powszechne - sędziowie sądów powszechnych	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: sędzia, ławnik - charakteryzuje strukturę władzy sądowniczej w Polsce	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, apelacja, skarga konstytucyjna - omawia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce - wyjaśnia, na czym polega immunitet sędziowski oraz konstytucyjne	Uczeń: - omawia zasady, jakimi powinni kierować się sędziowie i członkowie trybunałów - przedstawia warunki, jakie musi spełniać kandydat na ławnika i sposób jego wyboru - opisuje zadania Sądu Najwyższego,	Uczeń: - charakteryzuje skład i zadania Krajowej Rady Sądownictwa - opisuje strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu - charakteryzuje procedurę wszczynania postępowania przed Trybunałem	Uczeń: - ocenia rolę ławników w systemie sądownictwa polskiego

	- ławnicy - sądy administracyjne i wojskowe - Trybunał Konstytucyjny - Trybunał Stanu		zasady niezawisłości i nieusuwalności sędziów - omawia zadania ławników	sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych - przedstawia uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu	Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu	
5. Postępowanie sądowe	- postępowanie sądowe - sprawy cywilne - sprawy karne -sprawy administracyjne - proces cywilny - pozew w procesie cywilnym - proces karny - zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa - sądy polubowne	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie sądowe, strona powodowa (powód), strona pozwana (pozwany), - wymienia uczestników procesu cywilnego i procesu karnego	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, mediacja, sąd polubowny - wskazuje przykłady spraw rozpatrywanych przez sądy cywilne, karne i administracyjne - wymienia prawa ofiary, świadka i oskarżonego w procesie karnym	Uczeń: - charakteryzuje przebieg procesu cywilnego i procesu karnego - wskazuje różnice między procesem cywilnym i karnym - wyjaśnia sposób postępowania po złożeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa - wymienia cechy dobrego mediatora - sporządza według wzoru pozew w procesie cywilnym i zawiadomienie o popełnieniu	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie procesowe, postępowanie nieprocesowe, postępowanie przygotowawcze - wskazuje różnice między postępowaniem procesowym a nieprocesowym - omawia sposób postępowania przed sądem polubownym	Uczeń: - ocenia rolę mediacji w postępowaniu sądowym - ocenia świadomość prawną społeczeństwa polskiego

				przestępstwa		
6. Organy ścigania	- prokuratura i jej struktury - zadania prokuratury - Krajowa Rada Prokuratury - policja – struktura i zadania - działalność i uprawnienia policji - zadania innych służb mundurowych - dzielnicowy - prokuratura i policja w postępowaniu karnym - formy postępowania przygotowawczego - Interpol	Uczeń: - omawia cele i strukturę policji - opisuje zadania policji i innych służb mundurowych - wymienia uprawnienia policjantów	Uczeń: - omawia cele i strukturę prokuratury - charakteryzuje zadania prokuratorów - charakteryzuje formy działania i zadania dzielnicowych - wyjaśnia rolę policji i prokuratury w postępowaniu karnym	Uczeń: - opisuje strukturę prokuratury - opisuje sposób powoływania i uprawnienia prokuratora generalnego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla działalności prokuratury ma jej hierarchiczność - charakteryzuje różne sfery działalności policji	Uczeń: - omawia zadania Krajowej Rady Prokuratorów - wskazuje różnice między śledztwem a dochodzeniem - omawia skutki postępowania przygotowawczego - opisuje strukturę i zadania Interpolu	Uczeń: - ocenia poziom i poczucie bezpieczeństwa współczesnych Polaków
7. Nieletni wobec prawa	- przestępczość nieletnich - odpowiedzialność prawna nieletnich - sądy rodzinne	Uczeń: - rozumie pojęcia: nieletniego w prawie cywilnym i karnym - wymienia	Uczeń: - rozumie pojęcie: procesu resocjalizacji - określa granice prawnej	Uczeń: - charakteryzuje sposób funkcjonowania sądów rodzinnych w sprawach	Uczeń: - omawia przestępczość nieletnich na przykładzie wybranych	Uczeń: - ocenia poziom przestępczości wśród nieletnich i problem zaostżenia kar

	- środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych - konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów - proces resocjalizacji	przejawy demoralizacji nieletnich i popełniane przez nich czyny karalne - omawia konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów	odpowiedzialności nieletnich - omawia zadania sądów rodzinnych - wymienia środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - charakteryzuje przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych	przestępczości nieletnich - opisuje środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - omawia zasady niezbędne w skutecznym procesie resocjalizacji	artykułów z <i>Kodeksu wykroczeń</i> - przedstawia uwarunkowania rozstrzygnięcia spraw nieletnich przez organy państwowe	wobec nich
Rozdział III: Prawa człowieka						
1. Czym są prawa człowieka?	- prawa człowieka i ich charakter - historia praw człowieka - <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i> - generacje praw człowieka - prawa człowieka	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka - omawia charakter praw człowieka - wymienia fundamentalne dla praw człowieka	Uczeń: - wymienia prawa człowieka zapisane w <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> oraz prawa dziecka zapisane w <i>Konwencji praw dziecka</i>	Uczeń: - wymienia prawa przynależne do konkretnej generacji praw człowieka - omawia strukturę i zadania instytucji stojących na straży praw człowieka	Uczeń: - opisuje historię praw człowieka - wymienia historyczne akty prawne, które miały wpływ na kształtowanie się praw człowieka - charakteryzuje	Uczeń: - ocenia problem tzw. czwartej generacji praw człowieka

	- dokumenty - prawa człowieka - instytucje. - <i>Konwencja praw dziecka</i>	dokumenty stworzone przez Radę Europy i ONZ	- rozróżnia i charakteryzuje generacje praw człowieka - wymienia instytucje, które stoją na straży praw człowieka		treść dokumentów dotyczących praw człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ	
2. Międzynarodowy system ochrony praw człowieka	- system ochrony praw człowieka (Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy, Unia Europejska) - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i jego zadania - Europejska Karta Społeczna - Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - Unia Europejska a prawa człowieka - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	Uczeń: - wymienia prawa człowieka uregulowane w <i>Europejskiej Karcie Społecznej</i> oraz <i>Karcie praw podstawowych</i> - wymienia ważniejsze organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka	Uczeń: - wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka - omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka - wymienia zadania OBWE - wyjaśnia wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka	Uczeń: - charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego systemu ochrony praw człowieka - omawia strukturę ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka - charakteryzuje zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw	Uczeń: - opisuje zasady i sposób składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru - omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i jej strukturę	Uczeń: - ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka

	- Prawa człowieka a organizacje pozarządowe (Amnesty International, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Human Rights Watch)			Człowieka - charakteryzuje cele i zadania ważniejszych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka		
3. Ochrona praw i wolności w Polsce	- prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i> - Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich - Urząd Rzecznika Praw Dziecka - prawo do prywatności - prawa jednostki w kontaktach z mediami - skarga konstytucyjna	Uczeń: - wymienia prawa oraz wolności człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> - wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności i wskazuje jego zakres - określa prawa jednostki w kontaktach z mediami	Uczeń: - wyjaśnia, jakie są prawne uwarunkowania ograniczenia praw i wolności zapisanych w <i>Konstytucji RP</i> - charakteryzuje zadania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka	Uczeń: - opisuje sposób powoływania oraz funkcjonowania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka - przedstawia zasady składania skargi konstytucyjnej	Uczeń: - wyjaśnia zasady i procedury zwracania się z wnioskiem do rzecznika praw obywatelskich i rzecznika praw dziecka - pisze skargę do rzecznika praw obywatelskich według wzoru - wskazuje elementy skargi konstytucyjnej oraz skutki	Uczeń: - ocenia problem ochrony praw i wolności w Polsce

					prawne jej uznania przez Trybunał Konstytucyjny	
4. Łamanie praw człowieka	- przyczyny łamania praw człowieka - międzynarodowe prawo humanitarne - konfliktów zbrojnych - łamanie praw kobiet - łamanie praw dziecka - wolność wyznania - problem uchodźców - łamanie praw człowieka w Europie (nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm, ksenofobia) - dopuszczalne ograniczenie praw człowieka	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: nacjonalizm, rasizm, antysemityzm - wymienia przyczyny łamania praw człowieka	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: szowinizm, ksenofobia - charakteryzuje przyczyny łamania praw człowieka - wskazuje przykłady państw, w których nie przestrzega się praw człowieka lub są one zagrożone - omawia przykłady łamania praw kobiet i dzieci - podaje przykłady łamania wolności wyznania - wymienia przyczyny uchodźstwa we współczesnym świecie	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega międzynarodowe prawo humanitarne - konfliktów zbrojnych - przedstawia cele i zasady konwencji genewskich i uzupełniających je protokołów - omawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie - charakteryzuje przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii - wyjaśnia, w jakich okolicznościach można ograniczyć	Uczeń: - wskazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka między rozwiniętymi krajami demokratycznymi a państwami, które powstały w XX w. i nie mają tradycji demokratycznych - opisuje działalność Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców	Uczeń: - uzasadnia, że nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm i ksenofobia stanowią przykłady łamania praw człowieka - ocenia przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii

				prawa człowieka		
Rozdział IV: Edukacja i praca						
1. System edukacji w Polsce	- charakterystyka polskiego systemu edukacji - zadania MEN i samorządów - zadania szkoły - statut i inne szkolne dokumenty - prawa i obowiązki uczniów - postępowanie w sytuacji złamania praw ucznia - konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych	Uczeń: - przedstawia zadania szkoły - wymienia prawa i obowiązki ucznia - wyjaśnia, jakie są konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych	Uczeń: - charakteryzuje system edukacji w Polsce - wyjaśnia, jaką rolę w szkole pełni statut	Uczeń: - wymienia zadania MEN i samorządów lokalnych w dziedzinie edukacji - wymienia inne niż statut dokumenty obowiązujące w szkole - opisuje procedurę postępowania w przypadku złamania praw ucznia	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polegają zadania szkoły w zakresie nauczania i pracy opiekuńczo-wychowawczej	Uczeń: - ocenia skuteczność polskiego systemu edukacji
2. Polskie szkoły wyższe	- organizacja studiów – system boloński - zalety i wady systemu bolońskiego - wybór kierunków studiów - zasady przyjmowania	Uczeń: - określa kryteria wyboru kierunku studiów - wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega system boloński w organizacji studiów wyższych - przedstawia zasady i warunki przyjęć na wyższe uczelnie - wymienia	Uczeń: - charakteryzuje wybrane kierunki studiów - wyjaśnia, na czym polega istota programu <i>Comenius</i>	Uczeń: - przedstawia przebieg postępowania kwalifikacyjnego na wybrany kierunek studiów i sposób obliczania ilości punktów - charakteryzuje	Uczeń: - ocenia system boloński wskazując jego zalety i wady - ocenia znaczenie kształcenia ustawicznego dla gospodarki i społeczeństwa

	kandydatów na uczelnie wyższe - warunki przyjęć na uczelnie - charakterystyka wybranych kierunków studiów - kształcenie ustawiczne - edukacyjne programy unijne - program <i>Comenius</i>		edukacyjne programy unijne		ofertę edukacyjnych programów unijnych	
3. Kształcenie za granicą	- możliwości kształcenia za granicą - charakterystyka kształcenia wyższego w wybranych krajach UE - matura międzynarodowa - program matury międzynarodowej	Uczeń: - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych za granicą	Uczeń: - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych i warunki kształcenia się za granicą	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega program matury międzynarodowej - wymienia korzyści, jaki daje uczniom realizowanie programu matury międzynarodowej	Uczeń: - charakteryzuje szkolnictwo wyższe w wybranych krajach UE	Uczeń: - ocenia problem tzw. drenażu mózgow z punktu widzenia interesów Polski
4. Podróżowanie po Europie i świecie	- obywatel w podróży - utrata dokumentów za granicą - Europejska	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: strefa Schengen, terroryzm	Uczeń: - przedstawia procedurę postępowania w przypadku utraty dokumentów lub	Uczeń: - opisuje dokumenty zdrowotne, niezbędne podczas pobytu za granicą	Uczeń: - wyjaśnia okoliczności powstania strefy Schengen - omawia zasady	Uczeń: - ocenia rolę strefy Schengen dla obywateli Unii Europejskiej

	Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego - strefa Schengen i jej granice - charakterystyka zjawiska terroryzmu	- wyjaśnia, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Zagranicznych dba o interesy Polaków przebywających za granicą	problemów zdrowotnych podczas pobytu za granicą - wyjaśnia, jak funkcjonuje strefa Schengen - wymienia cechy charakterystyczne zjawiska terroryzmu	- opisuje zasady przekraczania granic zewnętrznych i wewnętrznych strefy Schengen - charakteryzuje miejsca szczególnie narażone na terroryzm	przewozu żywności i leków w komunikacji samolotowej - opisuje sytuacje, które powinny wzbudzić obawy zagrożenia atakiem terrorystycznym	
5. Praca w Polsce i za granicą	- praca młodzieży w UE - dziecko i młodociany a problem podejmowania pracy - praca młodocianych w Polsce - praca w Wielkiej Brytanii - podatki i umowy - Europass - powrót do kraju	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: umowa-zlecenie, umowa o dzieło, umowa o pracę - przedstawia obowiązki pracodawcy zatrudniającego młodocianych pracowników	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: Europass - wyjaśnia uwarunkowania podejmowania pracy przez młodocianych - wymienia zasady zatrudniania młodocianych w Polsce - wyjaśnia rolę Europass w podejmowaniu pracy za granicą przez młodych ludzi	Uczeń: - wymienia formalności związane z rejestracją i podejmowaniem pracy za granicą na przykładzie Wielkiej Brytanii - wyjaśnia różnice w umowach podpisywanych z młodymi pracownikami - wymienia ułatwienia w powrocie do kraju Polaków pracujących za granicą	Uczeń: - wyjaśnia, jaką rolę dla młodych ludzi mają uregulowania prawne <i>Europejskiego paktu na rzecz młodzieży</i> - charakteryzuje dokumenty wchodzące w skład Europass - sporządza Europass-CV według wzoru	Uczeń: - ocenia problem emigracji ludzi młodych w poszukiwaniu pracy

Wymagania programowe na poszczególne oceny – poziom rozszerzony- klasa 2

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Społeczeństwo						
Życie zbiorowe i jego reguły	– socjologia – formy życia społecznego – normy społeczne – instytucje społeczne – anomia – konflikty społeczne – rozwiązywanie konfliktów społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność, społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny – przedstawia rodzaje norm społecznych – wymienia przykłady instytucji społecznych – podaje źródła konfliktów społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna, działanie społeczne, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm – charakteryzuje formy życia społecznego – wymienia i opisuje formy zbiorowości – omawia rodzaje norm społecznych – opisuje funkcje norm społecznych – przedstawia przykłady instytucji	– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiór społeczny, styczność przestrzenna, styczność społeczna, sankcje, anomia – wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych – charakteryzuje zadania instytucji społecznych – opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii – omawia sposoby rozwiązywania konfliktów	– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia ogólna, socjologia szczegółowa, łączność psychiczna, innowacja, rytualizm, wycofanie, bunt, alienacja – przedstawia wpływ poglądów Augusta Comte’a, Herberta Spencera, Emila Durkheima, Maxa Webera na badania socjologiczne – charakteryzuje fazy konfliktu społecznego.	– ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów

			społecznych – podaje elementy konfliktów społecznych			
Socjalizacja i kontrola społeczna	– socjalizacja pierwotna i wtórna – modele socjalizacji – czynniki socjalizacji – kontrola społeczna – stygmatyzacja społeczna – resocjalizacja	– wyjaśnia znaczenie terminów: wychowanie, socjalizacja, uspołecznienie – uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną – tłumaczy, jaki wpływ na człowieka ma kontrola społeczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: natura ludzka, socjalizacja pierwotna, socjalizacja wtórna, porządek społeczny, kontrola społeczna, resocjalizacja – charakteryzuje etapy socjalizacji – wymienia czynniki socjalizacji – opisuje formy i środki kontroli społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: dewiacja, stygmatyzacja – charakteryzuje różne modele socjalizacji – opisuje czynniki socjalizacji – omawia teorię stygmatyzacji społecznej – tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji	– porównuje różne modele socjalizacji – opisuje typy socjalizacji – omawia mechanizmy procesów socjalizacyjnych	– ocenia wpływ czynników socjalizacji na przystosowanie młodych ludzi do funkcjonowania w zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji społecznej – ocenia skutki resocjalizacji
Grupy społeczne	– podział grup społecznych, – czynniki grupotwórcze – cechy grupy społecznej – pozycja i rola społeczna – status społeczny – grupy odniesienia	– wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, interakcja społeczna – wymienia cechy grupy społecznej – omawia funkcjonowanie małej grupy społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: piramida Masłowa, pozycja społeczna, rola społeczna, status społeczny – charakteryzuje rodzaje grup społecznych – opisuje klasyfikację potrzeb według Abrahama Masłowa	– wyjaśnia znaczenie terminów: kategoria statystyczna, kategoria socjologiczna, kategoria społeczna, grupy odniesienia – wymienia czynniki grupotwórcze – omawia rodzaje ról społecznych i ich wpływ na funkcjonowanie	– wyjaśnia wpływ liczebności, interakcji i więzi społecznych, celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób funkcjonowania grupy społecznej – charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich wpływ	– ocenia różne style kierowania grupą

				grupy społecznej – opisuje różne style kierowania grupą	na społeczne funkcjonowanie jednostki	
Rodzina	– rodzina w ujęciu historycznym i współczesnym – cechy współczesnej rodziny – modele rodziny – nowe formy rodziny – funkcje rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina – wymienia cechy współczesnej rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinat, związek partnerski – omawia cechy współczesnej rodziny – charakteryzuje nowe formy rodziny – opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce	– przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków – charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne – omawia postawy rodzicielskie	– charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania	– porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym – ocenia różne postawy rodzicielskie – ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce
Podziały społeczne	– zróżnicowanie społeczne – struktura i warstwa społeczna – ruchliwość społeczna – nierówności społeczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: struktura społeczna, klasa, warstwa – przedstawia przyczyny zróżnicowania społecznego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stratyfikacja społeczna, system klasowy, system warstwowy, struktura klasowo-warstwowa, struktura społeczno-zawodowa, ruchliwość społeczna – opisuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia przyczyny,	– wyjaśnia znaczenie terminów: system kastowy, ruchliwość pozioma, ruchliwość pionowa, awans, degradacja – porównuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia procesy społeczne, które mają wpływ na trwałość i stabilność stratyfikacji społecznej – charakteryzuje	– wyjaśnia znaczenie terminów: kooptacja, zasada kumulatywnych korzyści – opisuje i porównuje strukturę społeczeństwa polskiego czasów PRL i współcześnie	– ocenia społeczne skutki nierówności społecznych

			przejawy i skutki nierówności społecznych	różne rodzaje struktury społecznej – wymienia przyczyny i rodzaje ruchliwości społecznej		
Problemy życia społecznego w Polsce	– wykluczenie społeczne – problem bezrobocia – sytuacja niepełnosprawnych – perspektywy ludzi młodych	– wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie – charakteryzuje przyczyny i skutki bezrobocia	– wyjaśnia znaczenie terminów: wykluczenie społeczne, polityka społeczna – omawia sposoby zwalczania bezrobocia – charakteryzuje główne problemy społeczne w Polsce i omawia możliwości ich rozwiązania	– charakteryzuje rodzaje bezrobocia – omawia przyczyny i przejawy wykluczenia społecznego – charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce – omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce	– opisuje następstwa wykluczenia społecznego – omawia instrumenty aktywnej polityki społecznej	– ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce
Zmiana społeczna	– przyczyny zmian społecznych – reakcje na zmiany społeczne – typy społeczeństw – społeczeństwo współczesne – formy zmian społecznych:	– wyjaśnia znaczenie terminów: zmiana społeczna, rewolucja, reformy – omawia przyczyny i skutki zmian społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: proces społeczny, rozwój społeczny, regres społeczny, ruch społeczny – charakteryzuje społeczeństwo współczesne – omawia istotę i złożoność ruchów	– wyjaśnia znaczenie terminów: transformacja ustrojowa, ruch radykalny, ruch reformatorski, ruch emancypacyjny – omawia sposoby i formy zmian społecznych oraz ocenia ich wpływ na jednostkę i	– wyjaśnia znaczenie terminów: dyfuzja, feminizm, ruch niepodległościowy non-violence, ruch praw obywatelskich – charakteryzuje ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw	– ocenia ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich

	rewolucja i reformy – ruchy społeczne – ruch kobiet – ruch niepodległościowy – ruch praw obywatelskich		społecznych	społeczeństwo – opisuje reakcje na zmiany społeczne – wymienia i charakteryzuje typy społeczeństw	obywatelskich	
Naród i mniejszości narodowe	– czynniki narodotwórcze – koncepcje narodu – tożsamość narodowa – postawy wobec ojczyzny i narodu – szowinizm – rasizm – antysemityzm – mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – sytuacja prawna mniejszości etnicznych i narodowych	– wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm – wymienia czynniki narodotwórcze	– wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna – charakteryzuje czynniki narodotwórcze – opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu – przedstawia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość – opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia się narodu – przedstawia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu – charakteryzuje sytuację prawną mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: rekturacja – przedstawia poglądy Johanna G. Herdera i Romana Dmowskiego na genezę państwa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania tożsamości narodowej	– ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu – ocenia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu

Procesy narodowościowe i społeczne	– integracja narodów w świecie zachodnim – charakterystyka konfliktów między narodami – konflikty na świecie – polityka państw wobec imigrantów – integracja kulturowa i polityka integracji – imigranci w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: integracja – omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami	– wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, imigrant – omawia przyczyny i przejawy integracji w świecie zachodnim – charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów – przedstawia przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie	– wyjaśnia znaczenie terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca – omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii – charakteryzuje problem imigrantów w Polsce	– omawia wybrane unie regionalne świata – wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie	– ocenia politykę państw wobec imigrantów – ocenia problem imigrantów w Polsce
Państwo i polityka						
Instytucja państwa	– definicja państwa – procesy państwowotwórcze – geneza państwa – współczesne państwa – funkcje państwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, władza – wymienia cechy państwa	– wyjaśnia, na czym polega proces państwowotwórczy – charakteryzuje cechy państwa – opisuje funkcje państwa – tłumaczy, na czym polega prawomocność władzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: legitymizacja – przedstawia różne koncepcje definicji państwa – tłumaczy, na czym polega zasada samostanowienia narodów – opisuje firmy	– charakteryzuje i porównuje teorie dotyczące genezy państwa	– ocenia wpływ zasady samostanowienia narodów na kształtowanie się współczesnej Europy

	– cechy państwa – prawomocność władzy – państwo a naród			legitymizacji władzy		
Obywatel i obywatelstwo	– wzorce obywatelstwa – nabywanie i zrzekanie się obywatelstwa – obywatelstwo a narodowość – prawa i obowiązki obywatela polskiego – obywatelstwo unijne – obywatelskie nieposłuszeństwo – obywatelskość	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość – przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świetle <i>Konstytucji RP</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi – omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego – porównuje cechy charakterystyczne obywatelstwa z wyznacznikami narodowości – wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska – określa dokonania postaci: Henry’ego Davida Thoreau, Martina Lutera Kinga, Mahatmy Gandhiego – opisuje i porównuje wzorce obywatelstwa na przestrzeni dziejów – charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa – omawia uznany kanon cnot obywatelskich	– przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa	– ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa
Polityka i kultura polityczna	– polityka – interpretacja pojęcia – politycy – przywódcy	– wyjaśnia znaczenie terminu: polityka – przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki	– wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny – opisuje cechy charakterystyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna – opisuje proces	– omawia poglądy Arystotelesa, Niccola Machiavellego, Carla Schmitta i	– opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce

	polityczni – mężowie stanu – polityka a moralność – kultura polityczna – typy kultury politycznej		przywódców politycznych – wyjaśnia zależności między polityką a moralnością	kreowania przywódców politycznych i sposoby sprawowania przez nich władzy – omawia elementy kultury politycznej – wymienia i charakteryzuje rodzaje kultury politycznej	Michela Foucaulta na istotę polityki – przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera – wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi	
Ideologie, doktryny i programy polityczne	– światopogląd i ideologia – ideologia – doktryna – program – prawica i lewica – ideologie totalitarne – faszyzm – nazizm – komunizm – doktryna konserwatywna – doktryna liberalna – doktryna socjalistyczna – socjaldemokracj	– wyjaśnia znaczenie terminów: ideologia, doktryna polityczna, program polityczny – charakteryzuje zależności między światopoglądem, ideologią, doktryną i programem politycznym	– wyjaśnia znaczenie terminów: światopogląd, konserwatyzm, liberalizm, socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja – tłumaczy źródła współczesnych doktryn politycznych – charakteryzuje doktrynę konserwatywną, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji	– wyjaśnia znaczenie terminów: faszyzm, nazizm, komunizm, socjalizm, idea wzrostowa, korporacje, marksizm, rewolucja proletariacka, dyktatura proletariatu, stalinizm – charakteryzuje historyczne i współczesne sposoby klasyfikacji nurtów myśli politycznej – omawia cechy charakterystyczne ideologii	– wyjaśnia znaczenie terminów: korporacje, socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, zasada subsydiarności, solidaryzm społeczny – porównuje doktrynę konserwatywną, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji – zestawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych	– ocenia ideologie totalitarne – ocenia doktrynę konserwatywną, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji

	a – chrześcijańska demokracja			totalitarnych		
Systemy partyjne	– partia polityczna – funkcje partii politycznych – rodzaje partii politycznych – systemy partyjne – system partyjny a system wyborczy	– wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza – omawia cechy charakterystyczne partii politycznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy – opisuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	– wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, klub polityczny, system dwuipółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja większościowa, ordynacja proporcjonalna, próg wyborczy – przedstawia proces powstawania partii politycznych – charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych – opisuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	– przedstawia zależności między systemem partyjnym a systemem wyborczym – porównuje ordynację większościową z proporcjonalną – charakteryzuje polską i europejską scenę polityczną	– ocenia ordynację większościową i proporcjonalną
Spółczeń stwo obywatels kie	– podmioty społczeństwa obywatelskiego – kapitał społeczny – organizacje	– wyjaśnia znaczenie terminu: społczeństwo obywatelskie – wymienia podmioty	– wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja – opisuje podmioty społczeństwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego – przedstawia	– przedstawia, porównuje i ocenia poglądy Johna Locke’a, Georga Wilhelma Hegla i Alexisa de	– ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwoj społczeństwa obywatelskiego

	pozarządowe w Polsce – organizacje pożytku publicznego	społeczeństwa obywatelskiego	obywatelskiego – omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce	rozumienie społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni dziejów – określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny – charakteryzuje zasady i cele funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce	Tocqueville'a dotyczące społeczeństwa obywatelskiego	
Modele demokracji						
Demokracja – zasady i procedury	– wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – zasady demokracji – fale demokratyzacji – demokratyczne wybory – formy demokracji bezpośredniej – polskie	– wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory – omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji	– wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum – charakteryzuje zasady współczesnej demokracji – omawia zasady prawa wyborczego	– wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, recall – przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości – charakteryzuje wybory w Polsce – omawia formy demokracji bezpośredniej i podaje ich przykłady – wymienia i opisuje rodzaje referendum	– wyjaśnia, na czym polega zjawisko fal demokratyzacji oraz jakie są jego uwarunkowania i skutki – omawia polskie tradycje demokratyczne	– ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości demokratycznych we współczesnej demokracji

	tradycje demokratyczne					
Modele ustrojowe państw demokratycznych	– formy współczesnych państw – formy państw złożonych – modele ustrojowe państw demokratycznych – system parlamentarno-gabinetowy – system kanclerski – system prezydencki – system półprezydencki – system parlamentarno-komitetowy – relacja pomiędzy państwem a Kościołem	– wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia, republika, państwo unitarne, państwo złożone – wymienia rodzaje form rządów państw współczesnych – określa rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – podaje rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych	– wyjaśnia znaczenie terminów: system polityczny, wotum zaufania, wotum nieufności, państwo wyznaniowe, państwo ateistyczne, konkordat – charakteryzuje rodzaje form rządów państw współczesnych – omawia rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – przedstawia rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych	– wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, federacja, konfederacja, unia, system parlamentarno-gabinetowy, system kanclerski, system prezydencki, system półprezydencki, system parlamentarno-komitetowy, odpowiedzialność polityczna, odpowiedzialność konstytucyjna, państwo neutralne światopoglądowo – opisuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – charakteryzuje systemy polityczne USA, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Szwajcarii	– wyjaśnia znaczenie terminów: kontrasygnata, konstruktywne wotum nieufności, weto zawieszające – porównuje modele ustrojowe państw demokratycznych – przedstawia relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą w systemie parlamentarno-gabinetowym, kanclerskim, prezydenckim, półprezydenckim i parlamentarno-komitetowym	– charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce

				– omawia relacje między władzą świecką i duchowną we współczesnym państwie		
Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym	– aparat państwowy – parlament i jego funkcje – struktura parlamentu – funkcjonowanie parlamentu – wybory parlamentarne – mandat parlamentarny – immunitet parlamentarny – koalicja i opozycja	– wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, mandat, immunitet parlamentarny – przedstawia rolę i zadania izb parlamentu	– wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, kadencja, większość zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja – charakteryzuje funkcje parlamentu – omawia sposoby podejmowania decyzji na forum parlamentu – opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu, – wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet	– wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, tryb sesyjny, tryb permanencji, komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, mandat wolny, mandat imperatywny, immunitet formalny, immunitet materialny, dyscyplina klubowa – omawia klasyfikację organów państwowych – przedstawia strukturę parlamentu – wymienia sposoby	– omawia zależności między parlamentarną i partyjną działalnością parlamentarzystów	– ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu parlamentarnego w Polsce.

				funkcjonowania parlamentu – charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych – wyjaśnia sposób powstawania koalicji rządowej i opozycji oraz relacje między nimi		
Władza wykonawcza w państwie demokratycznym	– egzekutywa – głowa państwa – rząd w państwie demokratycznym – biurokracja	– wyjaśnia znaczenie terminów: głowa państwa, rząd – charakteryzuje rodzaje głów państwa – opisuje skład i zadania rządu	– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa, biurokracja – omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej – charakteryzuje sposoby wybierania głów państwa i zakres ich kompetencji	– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa polityczna, egzekutywa urzędnicza – omawia czynniki wpływające na pozycję premiera w rządzie i państwie – przedstawia rolę biurokratów w zarządzaniu państwem	– charakteryzuje relacje między władzą wykonawczą a władzą ustawodawczą i elektoratem w systemie prezydenckim, półprezydenckim, parlamentarno-gabinetowym, parlamentarno-komitetowym i kanclerskim	– ocenia wady i zalety monarchii i republiki – ocenia wpływ biurokratów na sposób funkcjonowania państwa
Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia	– partycypacja obywatelska – bezpieczeństwo socjalne – ruchy obywatelskiego sprzeciwu i	– wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja – opisuje rodzaje korupcji i podaje jej przykłady	– wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia – podaje sposoby i przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski	– wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, antyglobalizm, alterglobalizm, populizm, nepotyzm, klientelizm	– charakteryzuje ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji oraz ich znaczenie dla współczesnej demokracji	– ocenia wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego – ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie

	emancypacji – patologie życia publicznego – korupcja – demagogia – populizm – nepotyzm i klientelizm		– opisuje wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego	– omawia cechy charakterystyczne partycypacji obywatelskiej – przedstawia narzędzia partycypacji obywatelskiej – opisuje zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację	– przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego	państwa i relacje między obywatelami a państwem – porównuje i ocenia zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację – ocenia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego
System polityczny RP						
<i>Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	– konstytucja i jej funkcje – zasady ustroju RP – system rządów w Polsce – suwerenność a prawo międzynarodowe – procedura zmiany konstytucji – stany	– wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja – wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– opisuje funkcje konstytucji – charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej – omawia polskie tradycje konstytucyjne – przedstawia strukturę <i>Konstytucji RP</i> z 1997 r., – opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej – charakteryzuje rodzaje stanów	– omawia system rządów w Polsce, – przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym	– formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany <i>Konstytucji RP</i> – ocenia realną możliwość zmiany ustawy zasadniczej.

	nadzwyczajne – stan wojenny – stan wyjątkowy – stan klęski żywiolowej			nadzwyczajnych, sposoby ich wprowadzania i kompetencje organów państwa w tym zakresie		
Parlament Rzeczypos politej Polskiej	– sejm i senat – wybory – posłowie i senatorowie – organy sejmu i senatu – funkcjonowanie sejmu i senatu – skrócenie kadencji parlamentu – funkcje parlamentu – Zgromadzenie Narodowe	– wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat – charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe – charakteryzuje strukturę i funkcje parlamentu polskiego – opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu – omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów – tłumaczy, na czym polega kontrolna funkcja parlamentu – omawia rolę i zadania	– wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absolutorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie – omawia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu – określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce – opisuje proces legislacyjny w parlamencie polskim – przedstawia tryb uchwalania ustawy	– opisuje skład, zadania i funkcje organów wewnętrznych sejmu i senatu – charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej	– ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego

			Zgromadzenia Narodowego	budżetowej – wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej		
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	– model prezydentury w Polsce – zasady wyboru prezydenta – kadencja prezydenta – uprawnienia wobec parlamentu, rządu, władzy sądowej, – prezydent a bezpieczeństwo państwa – uprawnienia w polityce zagranicznej – odpowiedzialność prezydenta	– wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa ustawodawcza, weto ustawodawcze – określa uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowej – wymienia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja, Rada Bezpieczeństwa Narodowego – charakteryzuje zasady wyboru Prezydenta RP – omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, w relacjach z rządem oraz wobec władzy sądowej – przedstawia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa i w polityce zagranicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura arbitrażowa, arbitraż ustrojowy, arbitraż polityczny, Rada Gabinetowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy – przedstawia model prezydentury w Polsce – opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce – omawia zakres odpowiedzialności Prezydenta RP	– omawia uwarunkowania i skutki zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu – wyjaśnia, w jakich okolicznościach następuje opróżnienie urzędu Prezydenta RP – wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP	– ocenia pozycję Prezydenta RP w systemie ustrojowym państwa polskiego
Rada	– procedura	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia	– ocenia pozycję

Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej	powołania rządu – zmiana rządów i ministrów – odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów – rząd mniejszościowy – administracja rządowa – kompetencje wojewody – służba cywilna w Polsce	terminów: premier, minister, wojewoda – wymienia kompetencje Rady Ministrów	terminu: służba cywilna – omawia skład Rady Ministrów – opisuje procedurę powoływania rządu – przedstawia strukturę i zadania administracji rządowej – charakteryzuje kompetencje wojewody	terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, administracja zespolona, administracja niezespolona – przedstawia uwarunkowania, w jakich może nastąpić zmiana rządu i ministrów w trakcie trwania kadencji sejmu – omawia sposób pociągania całej Rady Ministrów i poszczególnych ministrów do odpowiedzialności politycznej przed sejmem – omawia zadania i sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce	okoliczności, w jakich powoływany jest rząd mniejszościowy oraz określa sposób jego funkcjonowania	premiera w systemie ustrojowym państwa polskiego – ocenia sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce
Sądy i trybunały	– struktura sądownictwa w Polsce – konstytucyjne zasady działania	– wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar sprawiedliwości – przedstawia strukturę	– wyjaśnia znaczenie terminów: skarga konstytucyjna, odpowiedzialność konstytucyjna	– wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, pismo procesowe – omawia strukturę i kompetencje	– wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni Krajowa Rada Sądownictwa – omawia elementy	– ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa

	sądów – Sąd Najwyższy – Krajowa Rada Sądownictwa – Trybunał Konstytucyjny – skarga konstytucyjna – Trybunał Stanu	sądownictwa w Polsce – wymienia konstytucyjne zasady działania sądów	– opisuje strukturę sądownictwa w Polsce – charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów – omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego	Krajowej Rady Sądownictwa – przedstawia strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego – opisuje sposób funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego – tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna	skargi konstytucyjnej	
Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego	– Najwyższa Izba Kontroli – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji – prokuratura – policja – Instytut Pamięci Narodowej – procedura lustracyjna – Urząd Ochrony	– wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich – opisuje zadania i działalność policji	– wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja – charakteryzuje działalność kontrolną NIK – przedstawia zadania i działalność KRRiT	– wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja – omawia zadania i działalność IPN – wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu – charakteryzuje procedurę lustracyjną – opisuje zadania i działalność UOKiK – przedstawia zadania i działalność UKE	– przedstawia strukturę NIK, prokuratury i IPN – omawia sposób powoływania prezesa Najwyższej Izby Kontroli, rzecznika praw obywatelskich, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, prokuratora generalnego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, prezesa Urzędu Komunikacji	– ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce

	Konkurencji i Konsumentów – Urząd Komunikacji Elektronicznej				Elektroniczne	
Samorządy terytorialne w Polsce	– samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów – procedura uchwalania budżetu – nadzór nad samorządem terytorialnym	– wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne – wymienia źródła dochodów samorządu lokalnego	– omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych – wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym	– ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce
Kultura, media, edukacja						
Kultura i pluralizm kulturowy	– kultura w ujęciu opisowym i	– wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura wysoka,	– wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura,	– wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura,	– wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia,	– ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i

	normatywnym – kultura elitarna, masowa, narodowa i ludowa – kontrkultura – subkultura – religia a kultura – proces przejścia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja – wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej	akceptacja – omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady – porównuje postawy tolerancji i akceptacji	pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm – wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury – opisuje formy folkloru – omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia	folklorizm – porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce – omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	wielokulturowości, a także ich wpływ życie społeczne oraz kulturalne
Współczesne spory światopoglądowe	– aborcja – eutanazja – kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna – prawa mniejszości seksualnych	– wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci	– wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO – omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej – charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych	– wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika – przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o genomie ludzkim i prawach człowieka</i> – omawia etyczną stronę badań genetycznych	– formułuje własne stanowisko w sporze – przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne postawy wobec sporów światopoglądowych	– ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej – ocenia etyczną stronę badań genetycznych – ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem równouprawnienia mniejszości

						seksualnych
Opinia publiczna	– kształtowanie się opinii publicznej – rola opinii publicznej – marketing społeczny – historia badań opinii publicznej – metody badań opinii publicznej – ośrodki badania opinii publicznej w Polsce – wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna – wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną	– wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda – omawia rolę opinii publicznej – opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna – przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej – opisuje public relations i marketing polityczny – przedstawia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– przedstawia historię badań opinii publicznej – wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce – porównuje public relations z marketingiem politycznym	– ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski
Środki masowego przekazu	– media na świecie i w Polsce – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: media – omawia funkcje mediów – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa	– wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów	– wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid – charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i	– przedstawia zadania Rady Etyki Mediów	– ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu publicznym

				pracy dziennikarzy		
Edukacja w XXI w.	– rozwój szkolnictwa – zadania szkoły współczesnej – edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek pracy	– omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania	– wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez całe życie – charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie	– wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna – charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	– analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów – omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie	– ocenia wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo

Wymagania programowe na poszczególne oceny – poziom rozszerzony- klasa 3

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
PRAWO						
Prawo i systemy prawne	• normy prawa i ich charakter • norma prawna a przepis prawny • koncepcje budowy normy prawnej • źródła norm prawnych • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe	• wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej	• wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne,	• wyjaśnia znaczenie terminów: norma sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a	• wyjaśnia znaczenie terminów: normy generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne • porównuje różne koncepcje budowy normy prawnej • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na	• wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli

	• prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i prywatne • prawo materialne i formalne • prawo cywilne • prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego • zasada spójności systemu prawnego • zasada zupełności systemu prawnego		prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne • charakteryzuje system prawa stanowionego • opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego • charakteryzuje prawo administracyjne • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega	formalnymi źródłami prawa • przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa • opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym • charakteryzuje rodzaje prawa karnego	czym polega administracyjnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • omawia rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym	

			hierarchiczność systemu prawnego			
Rzeczpospolita Polska jako państwo prawa	• źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego • praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa prawnego • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa	• wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks • omawia cechy charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce • wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce	• wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych • przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i	• wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych • charakteryzuje rodzaje aktów prawnych stanowiących przez organy UE • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • przedstawia warunki wystąpienia	• charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym • przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem • wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu prawa w państwie przez obywateli	• ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym • ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem • ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości

	cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne		aktów prawa miejscowego • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce • przedstawia rolę i zadania ławników • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce	praworządności formalnej i materialnej • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości sędziowskiej • opisuje prawa i odpowiedzialność sędziów w Polsce • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem		
Prawo cywilne i rodzinne	• cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a	• wyjaśnia znaczenie terminów: powód,	• wyjaśnia znaczenie terminów: osoba	• wyjaśnia znaczenie terminów:	• wymienia przyczyny i przejawy kryzysu	• ocenia, czy społeczne przyzwolenie na

	osoba prawna • zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych • odpowiedzialność cywilna • postępowanie cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze • małżeństwo jako instytucja prawna • warunki zawarcia małżeństwa • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci	pozwany, małżeństwo • opisuje podstawowe zasady prawa cywilnego • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci	fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinaty • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub	apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe • opisuje cechy prawa cywilnego • przedstawia różnice między osobą fizyczną a osobą prawną • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych • opisuje zasady postępowania cywilnego • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • przedstawia cechy orzeczeń sądowych • wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych	małżeństwa we współczesnym społeczeństwie • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów	kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z prawem

			dochodzi do separacji • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska	• omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między małżeństwem a konkubinatem		
Prawo karne	• podstawowe pojęcia prawa karnego • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele procesowi • naczelną zasady postępowania karnego • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie	• wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie	• wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek • tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem • wymienia rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego	• wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek koronny • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym • wymienia rodzaje	• wyjaśnia znaczenie terminów: kontratyp, dewolutywność, suspensywność • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg postępowania głównego w procesie karnym • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i	• ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym

	odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego i prywatnego • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze • prawa oskarżonego • prawa świadka		• omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom	czynności procesowych • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego	prywatnego • formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu przestępczości: surowość czy nieuchronność kary	
Prawo administracyjne	• cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów administracyjnych • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce	• wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego	• wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce • charakteryzuje	• wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej • przedstawia strukturę i zadania NSA • omawia rodzaje postępowania administracyjnego	• wymienia zadania poszczególnych izb NSA • wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa administracyjnego	• ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	• typy postępowania administracyjnego • uczestnicy postępowania administracyjnego • przebieg postępowania administracyjnego • decyzje i postanowienia • odwołanie • zażalenie • skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego • skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego		rodzaje aktów administracyjnych • przedstawia przebieg postępowania administracyjnego • opisuje uwarunkowania uchylecia lub zmiany decyzji	• przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego • wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem • tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem • omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego • przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA		
Obywatel wobec prawa	• pomoc prawna • pozew w sprawie cywilnej • nieprocesowy tryb spraw cywilnych • formułowanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa	• wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument • wymienia podmioty uprawnione do	• przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej • omawia obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną • wymienia	• omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej • wymienia dodatkowe elementy pozwu • wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb	• przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej obywateli i ją ograniczają • omawia społeczne skutki niskiego poziomu	• ocenia świadomość społeczną obywateli

	• przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnej • prawa konsumentów	świadczenia pomocy prawnej	obligatoryjne elementy pozwu • wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej • podaje prawa konsumentów	spraw cywilnych • przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnej	wiedzy prawnej obywateli	
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym	• pojęcie stosunków międzynarodowych • podmioty stosunków międzynarodowych • specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • typy ładu	• wyjaśnia znaczenie terminu: mocarstwo • określa podmioty stosunków międzynarodowych • wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w.	• wyjaśnia znaczenie terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, globalne Południe • przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje	• wyjaśnia znaczenie terminów: podmiot prawa międzynarodowego, ład westfalski, porządek wiedeński, ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące	• przedstawia źródła międzynarodowego prawa publicznego • omawia rozwój stosunków międzynarodowych w starożytności i średniowieczu • opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego • charakteryzuje	• ocenia zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa • ocenia współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego

	międzynarodowego o • stosunki międzynarodowe w perspektywie historycznej • ład westfalski, wersalski, jałtański i postzimnowojenny • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • pomoc rozwojowa dla krajów Południa		ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego układu sił na świecie • wymienia i opisuje kryteria podziału na globalną Północ i globalne Południe • omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa	podmiotami prawa międzynarodowego o • charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego o • opisuje cechy społeczności międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego o • przedstawia współczesne podziały świata • określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem	procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy	
Globalizacja współczesnego świata	• istota globalizacji • etapy globalizacji • wymiary globalizacji (gospodarczy, polityczny, komunikacyjny, ekologiczny, kulturowy)	• wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja • omawia cechy charakterystyczne globalizacji • opisuje pozytywne i negatywne skutki	• wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, polityka zrównoważonego rozwoju,	• wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, makdonaldyzacja, antyglobaliści • wymienia i	• wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla • identyfikuje postacie: Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Bauman, Josepha	• ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie • ocenia, który z wymiarów globalizacji ma obecnie największe

	• skutki globalizacji • najważniejsi aktorzy globalizacji • Światowa Organizacja Handlu • Bank Światowy • Międzynarodowy Fundusz Walutowy • korporacje międzynarodowe • organizacje pozarządowe i media • ruch alterglobalistyczny	globalizacji	alterglobaliści • charakteryzuje proces globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym • wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media • omawia cele i sposoby działania alterglobalistów	opisuje etapy globalizacji • przedstawia wymiary globalizacji • charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego we współczesnym świecie • omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami • określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do zahamowania procesu globalizacji	E. Stiglitz • wymienia aktorów globalizacji i określa ich znaczenie	znaczenie • omawia i ocenia zjawiska związane z globalizacją • ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego
Współczesne konflikty międzynarodowe	• definicja konfliktu międzynarodowego	• wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy,	• wyjaśnia znaczenie terminów: geopolityka,	• wyjaśnia znaczenie terminu: geoeconomia • identyfikuje	• opisuje strategie walki z terroryzmem • podaje przykłady	• ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we

	• przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przyczyny konfliktów w XXI w. • współczesne konflikty zbrojne • podział konfliktów • terroryzm – największe zagrożenie współczesności • metody działań terrorystów • terroryzm polityczny i inne motywacje terrorystów • strategię walki z terroryzmem i reakcje na terroryzm • pacyfizm • metody pokojowego rozstrzygania sporów	wojna, terroryzm • wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności • określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • wymienia metody rozwiązywania sporów	konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm • charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • omawia metody działań terrorystów i ich motywacje • tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu • przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych • charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygania sporów • wymienia czynniki, które	postacie: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy Gandhiego, Martina Luthera Kinga • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • omawia typologię współczesnych konfliktów • przedstawia rodzaje terroryzmu • charakteryzuje terroryzm polityczny • wymienia organizacje polityczne uznane za terrorystyczne • opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm • wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne • wyjaśnia,	międzynarodowych reakcji na terroryzm • wyjaśnia, jakie znaczenie we współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla	współczesnym świecie • ocenia, czy walka z terroryzmem przynosi efekty

			decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa	dla czego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny • przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla		
Organizacja Narodów Zjednoczonych	• Liga Narodów • <i>Karta atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych</i> • konferencja w San Francisco • cele i zasady działania ONZ • organy ONZ – ich kompetencje i sposób działania • System Narodów Zjednoczonych • organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych	• wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych • zna datę podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.) • omawia cele i zasady działania ONZ • wymienia organy ONZ	• wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane • zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–	• wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza • zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania <i>Karty atlantyckiej</i> (1941 r.), podpisania <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> (1942 r.) • charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów	• zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.), ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO (1966 r.) • charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych • przedstawia okoliczności	• ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestoleciu międzywojennym • ocenia rolę i działalność ONZ we współczesnym świecie

	• rola ONZ po II wojnie światowej • rola ONZ po zakończeniu zimnej wojny • kontrowersje wokół reformy ONZ		czerwiec 1945 r.) • identyfikuje postać Ban Ki-Moona • charakteryzuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • omawia skład Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa • wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych • wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu zimnej wojny	• omawia znaczenie <i>Karty atlantyckiej i Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> dla powstania ONZ • przedstawia okoliczności powstania ONZ • opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej • charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych • opisuje kierunki działalności ONZ	powstania Ligi Narodów • opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości • wyjaśnia, czego dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ • tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw	

				zapisane w <i>Milenijnych Celach Rozwoju</i> • omawia cele i przejawy reformy ONZ		
Międzynarodowy system bezpieczeństwa	• bezpieczeństwo międzynarodowe • operacje pokojowe ONZ • unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – struktura i działania • relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • współczesne zadania NATO • Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie • koncepcje bezpieczeństwa	• wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) • zna datę zawarcia <i>Traktatu północnoatlantyckiego</i> (1949 r.) • charakteryzuje cele i zadania NATO • omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE	• wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja, partnerstwo strategiczne, sojusz • zna datę powstania OBWE (1995 r.) • przedstawia cele i zadania operacji pokojowych ONZ • omawia warunki członkostwa w NATO • podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO • charakteryzuje regionalne systemy	• wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa, hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa • zna datę podpisania traktatu brukselskiego ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–	• charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych obecnie na świecie • porównuje cele i metody działania NATO i OBWE	• ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy

	OBWE • wybrane regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie		bezpieczeństwa i współpracy na świecie	1975 r.) • opisuje strategię interwencji pokojowych ONZ • przedstawia okoliczności powstania NATO • omawia proces poszerzania NATO • charakteryzuje strukturę NATO • przedstawia okoliczności powstania OBWE • określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji • wyjaśnia, na czym polega różnica między unilateralnymi a multilateralnymi strategiami zapewniania bezpieczeństwa		
Integracja europejska po II wojnie światowej	• europejska jedność i różnorodność • idea zjednoczeniowa w historii Europy	• wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS),	• wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy,	• wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada	• zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP (1953 r.)	• ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej • wydaje opinię na

	• ład wiedeński • Paneuropa • droga ku współczesnej integracji i pierwsze plany zjednoczenia • plan Marshalla • koncepcje integracji • początek procesu integracji – powstanie EWWiS • fiasko EWO i EWP • pogłębienie integracji – EWG i Euratom • traktat z Maastricht • rozszerzenie UE • inne inicjatywy integracyjne	Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom), • zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.) • wymienia przyczyny integracji europejskiej • omawia cele i zadania EWG i Euratomu	Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA) • zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z Maastricht (1992 r.) • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide De	Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska Wspólnota Polityczna (EWP) • zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania <i>Jednolitego aktu europejskiego</i> (1986 r.) • identyfikuje postacie: George’a Marshalla, Charles’a de	• identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide’a Brianda • omawia ideę zjednoczeniową Europy na przestrzeni dziejów od starożytności do XIX w. • przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w. • charakteryzuje ideę Paneuropy i próby jej realizacji • opisuje ideę integracji Europy autorstwa Aristide’a Brianda • wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowe pojawiające się na początku XX w. nie zostały zrealizowane • omawia pierwsze	temat roli UE we współczesnej Europie • ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa na rozwój państw członkowskich • ocenia wpływ członkostwa w UE na życie codzienne obywateli

			Gasperiego, Konrada Adenauera • wskazuje na mapie etapy rozszerzania wspólnot • wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej • omawia cele i zadania EWWiS • wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy • opisuje etapy rozszerzania wspólnot • wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu z Maastricht • omawia strukturę UE opartą na trzech filarach • przedstawia cele i zadania Rady Europy	Gaulle'a • wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność • przedstawia przyczyny i okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej • tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan Marshalla • porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej • opisuje, na czym polegał plan Schumana • wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko • przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji	plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej • przedstawia stosunek opinii publicznej do postanowień traktatu z Maastricht • charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między krajami członkowskimi UE	

			• charakteryzuje cele i zadania KBWE	europejskiej • wyjaśnia, na czym polegała idea <i>Europy ojczyzn</i> • charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy • omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji europejskiej • przedstawia relacje między Radą Europy a UE		
Jak funkcjonuje Unia Europejska?	• traktaty europejskie • zasady ustrojowe UE • Parlament Europejski • Rada Europejska • Rada UE • Komisja Europejska • Trybunał Sprawiedliwości UE • Trybunał Obrachunkowy UE	• wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE • określa zasady ustrojowe UE • wymienia instytucje Unii Europejskiej	• wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności) • opisuje zasady	• wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski	• omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych • opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich • przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE	• ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE • ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany na zasadzie trójpodziału władzy

	• Europejski Bank Centralny • organy doradcze UE • Unia Gospodarcza i Walutowa • polityka regionalna (spójności) • proces legislacyjny w UE • budżet roczny UE	• podaje nazwy organów doradczych UE	ustrojowe UE • przedstawia kompetencje Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego • omawia znaczenie wprowadzenia wspólnej waluty • wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE • przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE	Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności • zna daty podpisania traktatu amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.) • wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych • przedstawia skład i funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE • określa zadania wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki	• charakteryzuje sposób podejmowania decyzji w Radzie UE • wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE	

				bezpieczeństwa • przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego • omawia skład i zadania organów doradczych UE • opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej • przedstawia mechanizmy finansowania polityki regionalnej • charakteryzuje proces legislacyjny w UE • opisuje procedurę budżetową UE		
Europa wśród światowych mocarstw	• cechy Unii Europejskiej • fiasko <i>Konstytucji dla Europy</i> • społeczeństwo europejskie • koncepcja europeizacji horyzontalnej	• przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie • określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej	• wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja • omawia cechy UE jako federacji i konfederacji • opisuje relacje między UE a	• wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego • wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie <i>Konstytucji</i>	• identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa • wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa	• ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • ocenia rolę Europy we

	• Europa a świat w XX w. • Unia Europejska w epoce globalnych przemian		Stanami Zjednoczonymi • charakteryzuje stosunki UE z innymi potęgami współczesnego świata • podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego społeczeństwa obywatelskiego dla UE i jej obywateli	<i>dla Europy</i> • wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • omawia przyczyny słabości idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie • porównuje politykę zagraniczną USA i UE	członkowskie • charakteryzuje ideę sieciowej Europy • przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej • omawia cechy europejskiego społeczeństwa obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej	współczesnym świecie • ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej • poddaje ocenie stosunki między UE a USA
Polska polityka zagraniczna	• pojęcie polityki zagranicznej • polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna • racja stanu	• wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja stanu, ambasada • określa metody i środki realizacji	• wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki, Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu	• wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa	• omawia różnice między realistami i neoliberalami w podejściu do kształtowania polityki zagranicznej	• ocenia relacje Polski z sąsiadami • ocenia geopolityczne położenie Polski oraz jego pozytywne i

	• cechy polityki zagranicznej • metody i środki realizacji polityki zagranicznej • dyplomacja • zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • cele i działania polityki zagranicznej III RP • budowanie nowych relacji ze Wschodem i Zachodem • najważniejsze struktury regionalne z udziałem Polski • starania o włączenie do struktur euroatlantyckich • europeizacja polityki zagranicznej • relacje Polski z sąsiadami	polityki zagranicznej • omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP	(CEFTA), konsulat generalny, konsulat honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo • zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.) • charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska • wymienia rodzaje polskich placówek dyplomatycznych • omawia proces włączania się Polski do NATO i UE • przedstawia	Środkowoeuropejska, Instytut Polski, partnerstwo wschodnie • zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego (1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich (1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej	• charakteryzuje proces budowania nowych powiązań regionalnych • omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną • wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej • charakteryzuje ewolucję polskiej polityki zagranicznej po 1989 r.	negatywne aspekty

	• relacje dwustronne RP z Francją, USA i Chinami		polskie oczekiwania wobec UE • wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej• omawia relacje Polski z sąsiadami	współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.) • przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną• charakteryzuje cele polityki zagranicznej• omawia rolę dyplomacji w kształtowaniu polityki zagranicznej• opisuje proces budowania nowych relacji Polski z państwami Europy Zachodniej• omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska• wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE		

				odgrywa partnerstwo wschodnie • opisuje relacje Polski z Francją, USA i Chinami		
Polska w Unii Europejskiej	• droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • europejski rynek wewnętrzny • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • wnoszenie skarg do rzecznika • fundusze europejskie • środki dla małych i średnich przedsiębiorstw	• wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.) • omawia skutki akcesji Polski do UE • wyjaśnia, jakie znaczenie ma <i>Europass</i>	• wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • zna daty podpisania traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, Aleksandra Kwaśniewskiego • charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku	• wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie • zna daty podpisania układu o stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana Truszczyńskiego • omawia okoliczności	• zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia <i>Narodowej strategii integracji</i> (1997 r.) • przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE • wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju administracji publicznej • omawia	• ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE • ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela

	• wspieranie rolnictwa • wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla młodzieży • rozwój administracji publicznej • rozwój badań naukowych • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i>		wewnętrznego • przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą	ratyfikacji traktatu akcesyjnego • charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej • wymienia fundusze europejskie, z których korzysta Polska • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży	pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne	
PRAWA CZŁOWIEKA						
Czym są prawa	• prawa człowieka	• wyjaśnia	• zna daty	• omawia ideę	• wyjaśnia,	• ocenia stan

człowieka?	• idea i geneza praw człowieka • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw człowieka na świecie • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach	znaczenie terminu: prawa człowieka • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka	uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (1789 r.), <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.) • charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka • omawia cechy trzech generacji praw człowieka • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach	praw człowieka od starożytności do XVIII w. • wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w. • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw człowieka • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie	dłaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych	przestrzegania praw człowieka na świecie
Światowy i europejski system ochrony praw człowieka	• międzynarodowy system ochrony praw człowieka • <i>Pakty praw człowieka</i> • ochrona praw	• wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony	• zna daty uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.), <i>Konwencji o</i>	• zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ	• omawia rolę <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> i <i>Paktów praw człowieka</i> w budowaniu	• ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony

	człowieka – organy pomocnicze ONZ • Urząd Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka • Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze • system ochrony praw człowieka w Europie • Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu • postępowanie przed ETPC • Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • system ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej • <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> • OBWE a prawa człowieka • działania	praw człowieka • określa, w jaki sposób jest zbudowany system ochrony praw człowieka w Europie	<i>ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> (1950 r.), <i>Paktów praw człowieka</i> (1966 r.), podpisania <i>Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</i> (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1995 r.) • wymienia najważniejsze akty uchwalone przez ONZ wprowadzające standardy praw człowieka • charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	(2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania <i>Europejskiej karty społecznej</i> (1961 r.) • charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka • przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka • omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu Komisarza Praw Człowieka	międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • omawia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla budowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> w systemie ochrony praw człowieka UE • porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka	praw człowieka

	wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka		• omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka • charakteryzuje system ochrony praw człowieka w UE • omawia funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka • wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka	Rady Europy • wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka • omawia wpływ OBWE na przestrzeganie praw człowieka • na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka		
Ochrona praw człowieka w Polsce	• wolności oraz prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i> • warunki ograniczenia praw i wolności • środki ochrony praw człowieka w Polsce	• wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej w Polsce	• wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna • określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w <i>Konstytucji RP</i>	• charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka • przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce	• omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP • wymienia	• dokonuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce • ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej

	• skarga konstytucyjna • Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich • Urząd Rzecznika Praw Dziecka • prawa socjalne • prawa człowieka w Polsce – opinia międzynarodowa • przestrzeganie praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych		• wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> • omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej • omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka	• opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka • omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych	zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce • wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli	obywatelom • wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce • ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych